Selvevaluering 2026 – Demokratisk dannelse

Som beskrevet i Efterskolelovens § 17, stk. 1. er vi som efterskole forpligtiget på at evaluere vores virksomhed i forhold til skolens selvvalgte værdigrundlag hvert andet år.
Denne selvevaluering fokuserer på Efterskolen Smededals arbejde med demokratisk dannelse. Selvevalueringen er til dels en opfølgning på bestyrelsens tre indsatsområder om demokratisk dannelse, der blev besluttet i 2020, men som aldrig har været evalueret.

Datagrundlaget

For at kunne belyse kvaliteten af den demokratiske dannelse på Efterskolen Smededal sendte vi et spørgeskema ud til forældregruppen og medlemmer af skolekredsen i juni 2026.
Eleverne blev stillet samme spørgsmål, men spørgsmålene og demokratisk dannelse var en del af en samlet vurdering af efterskoleåret.
Evalueringsmetoden i denne selvevaluering er således kvantitativ baseret på spørgeskemaer. Spørgeskemaet indeholder et kommentarfelt, der har suppleret med et kvalitativ indblik.

Blandt de 39 medlemmer af skolekredsen modtog vi kun to besvarelser. Da det er for personfølsomt et datagrundlag, er skolekredsens stemme ikke en del af selvevalueringen.

Blandt forældrene svarede 30 ud af de 133 forældre, der havde læst beskeden i Viggo – vores kommunikationsplatform.

Lykkes vi med opgaven?

Figur 1 og 2 viser en tilfredshed blandt forældrene. De fleste oplever, at vi "i høj grad", "i nogen grad" eller i "i meget høj grad" lykkes med at udvikle elevernes demokratiske dannelse og ruster dem til at være samfundsaktive efter efterskoleåret.

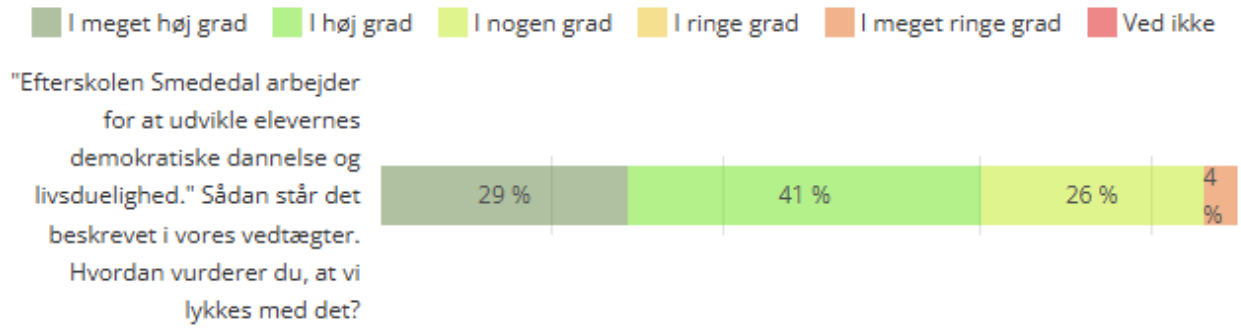

Figur 1 – Overordnet set oplever forældrene, at vi lykkes med at udvikle elevernes demokratiske dannelse og livsduelighed.

"Jeg syntes I er kommet godt i mål med demokratisk dannelse af de unge mennesker". (forældrecitat)

"Jeg mener at demokratisk dannelse er noget som jeg føler skolen har prioriteret. jeg føler at samarbejdet med hjemmet har fungeret godt, således at mit barn har følt sig set og fået mod på at indgå i demokratiske forhold". (forældrecitat)

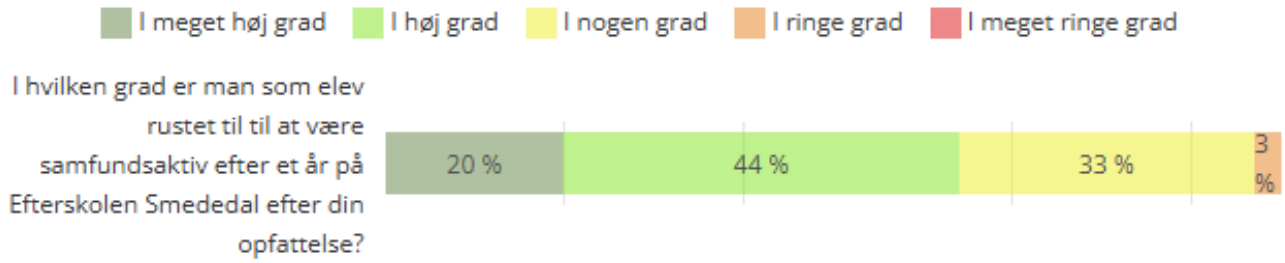

Figur 2 – Forældrene oplever, at vi ruster eleverne til at være samfundsaktive.

Tidligere indsatsområder

Tilbage i 2020 besluttede vores bestyrelse at rette fokus på følgende 3 deltemaer:

1. Hvorledes kan Smededals strukturelle og fysiske rammer understøtte elevernes mulighed for at forstå, udvikle og anvende demokrati i dagliglivet?

2. Elevernes opfattelse af begrebet demokratisk dannelse, -hvor bruger eleverne bevidst og aktivt deres viden om demokratisk dannelse?

3. Lærernes aktive bevidsthed om demokratisk dannelse og hvordan denne bevidsthed anvendes i den pædagogiske tilrettelæggelse og udførelse.

Siden har vi som en del af skemaet og årsplanen synliggjort "de hverdagsdemokratiske dage", hvilket fremgår af figur 3. De ugentlige husmøder er det demokratiske forum, forældrene har størst kendskab til.

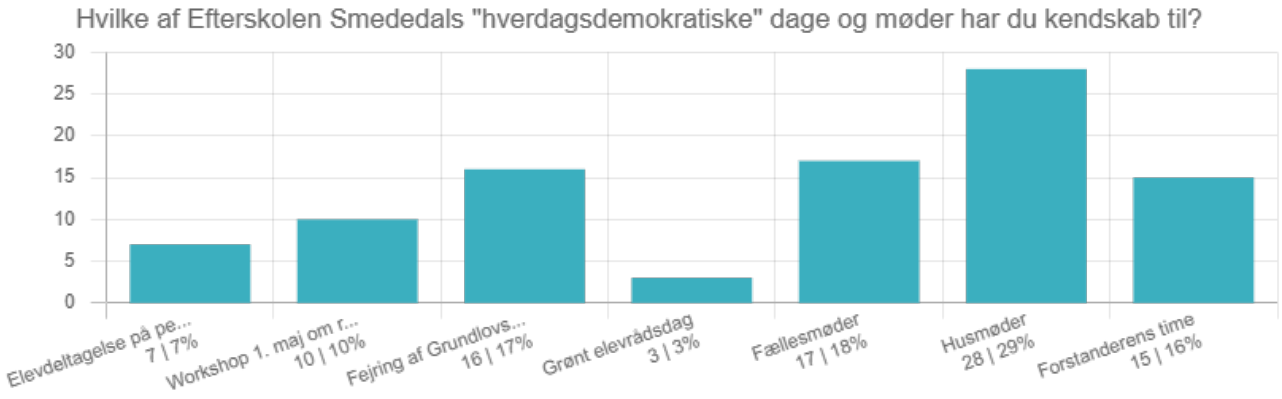

Figur 3 – Husmøderne er det af vores hverdagsdemokratiske dage og møder, forældrene kender bedst.

2020-strategien har også tydeliggjort, hvor eleverne bevidst og aktivt bruger deres viden om demokratisk dannelse. På samme måde har lærernes bevidsthed været i fokus.

Hvor er der plads til forbedringer?

En af eleverne skriver sådan i kommentarfeltet: *"vi vil gerne have mere indflydelse men jeg syndes rellerne giver mening"* (elevcitat). Eleven oplever skolens regler som meningsfulde, men efterlyser indflydelse.

Citatet giver anledning til en præcisering af, hvad der er til forhandling og hvad der ikke er til forhandling. Hvor har eleverne ikke mulighed for at søge indflydelse, hvor har de og hvordan kan de i så fald gøre deres indflydelse gældende?

Lektor og ph.d. på Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet, Jonas Lieberkind peger på, at manglende elevinddragelse kan forhindre unges fremtidige demokratiske engagement. Det handler om at skabe et klasserum, hvor det ikke nødvendigvis er den bedst argumenterende, den hurtigste eller den mest velformulerende, der får ret, som Lieberkind udtrykker det. [1]

På baggrund af sin forskning fremhæver Lieberkind, at børn og unge møder pseudodemokrati – eller tokenisme – fordi skolen og ledelsen ikke har defineret, hvor eleverne kan søge indflydelse. Han peger på, at lederen eller læreren, der fx faciliterer elevråd, har sat rammerne og truffet beslutningerne på forhånd, så elevindragelsen bliver overfladisk eller rent symbolsk. [2]

Jonas Lieberkinds forskning taler ind i punkt 3 i 2020-planen: Lærerne må i deres pædagogiske tilrettelæggelse være bevidste om demokratisk dannelse og undgå tokenismen, der i værste fald kan medføre følelsen af pseudodemokrati eller apati.

Afslutningsvis minder denne forælder os om, at demokratisk dannelse og elevernes medindflydelse aldrig må tages for givet:

"Elevernes mulighed for medbestemmelse har betydet meget for mit unge menneske. Bliv ved med at tro på deres evne til at tage ansvar og gode beslutninger. Et større fokus på debat og argumentation kunne måske være en mulig forbedring." (forældrecitat).

I medarbejdergruppen har vi evalueret vores indsats med demokratisk dannelse i skoleåret 2025-26. Bl.a. ved at nærlæse elevundersøgelsens resultater.

På baggrund af ovennævnte nedslag og ovennævnte forældercitats præcisering af, hvor vigtigt demokratisk dannelse er, har vi i skoleåret 2026-27 følgende initiativer, som skal styrke arbejdet:

- Elevernes "fødte" medlemskab af FU, AU eller GU afløses af frivilligt medlemskab efter jul og resten af efterskoleåret. Det giver forhåbentlig en større motivation og interesse for at engagere sig i udvalgsarbejdet.
- En styrket koordinering mellem udvalgene og kommunikation om udvalgets drøftelser på de efterfølgende hus- eller fællesmøder.

[1] https://www.efterskolerne.dk/for-medlemmer/saerlige-indsatser/strategisk-raad-for-fremtidens-10-klasse/
[2] Lieberkind, Jonas, "Lyt til eleverne", frie skoler – lærernes fagblad, nr. 6 – august 2026, side 34-36

- Vi er bevidste om at undgå falsk inddragelse eller mangelfuld indflydelse. I stedet gør vi det tydeligt, hvor eleverne har medbestemmelse og hvordan de kan søge indflydelse.
- Årets fælles bestyrelses- og personalemøde vil have fokus på den demokratiske dannelse. Mødet finder sted den 3. februar 2027.

Forstander Jesper Kongsgaard,

august 2026